

Pogumno na delo!

Dne 22. novembra bodo pokrajinske volitve na Tržaškem in občinske volitve v okoliških občinah Devin-Nabrežina, Zgonik, Rentabor, Dolina in Milje. Dobro razumemo, da je zadnje čase kar preveč volitev, a tega ne moremo preprečiti. Za nas Slovence je nujno potrebno, da se jih vsi udeležimo, da ponovimo ter povečamo naš uspeh spomladanskih deželnih volitev ter izpričamo našo narodno življenjsko silo. Po deželnih volitvah je zavel med nami nov duh. Dokazali smo, da število zavednih Slovencev v Italiji narašča in da pada število tistih, ki so, ne da bi se morda tega zavedali, z glasovanjem za italijanske stranke okrnjevali našo narodno zavest ter škodili ugledu ter moči slovenske narodne skupnosti v Italiji. Začela je zmagovali zavest skupnosti. Slovenci smo se začeli zbirati pod plaščem enotnega tabora, pod plaščem Slovenske skupnosti. Ta razvoj se mora nadaljevati.

Z zadovoljstvom lahko rečemo, da nas izvoljeni zastopnik v deželni svet dr. Škerk ni razočaral. Ob podpori vodstva Slovenske skupnosti je v kratkem času dosegel uspehe ter nam ustvaril ugled, da smo res lahko veseli in zadovoljni. A to je šele začetek, kajti v deželni svet še ni bilo moč razviti vsega našega narodnega, socialnega, gospodarskega in kulturnega programa.

Tudi v pokrajinskem svetu se mora slišati glas zastopnika Slovenske skupnosti! Pokrajinske volitve dne 22. novembra nam nudijo priložnost, da pošljemo tudi tja svoje zastopstvo. Po spremenjenem zakonu o pokrajinskih volitvah je to možno in dosegljivo. Zato se začnimo takoj pripravljati na delo, kajti čas hiti. V tržaški pokrajini je veliko takšnih vprašanj, ki spadajo v pristojnost pokrajinske uprave, za katere bo imel srce in posluš samo tisti, ki ga bodo poslali v pokrajinski svet zavedni slovenski volivci.

Vodstvo Slovenske skupnosti je sporočilo, da bo postavilo kandidate za pokrajinski svet in da bo pod svojim imenom in pod svojim znakom, to je pod znakom Slovenske skupnosti, vložilo kandidatne liste tudi v slovenskih okoliških občinah na Tržaškem. Na Goriškem namreč letos ne bo pokrajinskih in občinskih volitev. Na liste Slovenske skupnosti bodo prišli tisti kandidati, katere so si že ali si jih ponekod še bodo izbrali občani sami iz svoje srede.

Nikogar naj ne moti, če se bodo med našimi rojaki našli ljudje, ki bodo sprejeli kandidature na listi te ali one neslovenske stranke. Njihov nastop je treba v vsakem pogledu obžalovati, toda v demokratičnem redu jim tega ne moremo in nečemo preprečiti. Prišel bo čas, ko bodo sami spoznali, da nimajo prav. Za vsakega zavednega Slovenca pa velja, da imamo Slovenci dovolj sposobnih mož in dobrih gospodarjev, ki

NEREŠENO VPRAŠANJE NA SLOVENSKEŠKIH ŠOLAH

Danes, 1. oktobra, se je začelo novo šolsko leto na vseh osnovnih in srednjih šolah na Tržaškem in Goriškem. Začelo se je s šolskimi mašami. Tudi slovenski otroci in srednješolci so se zbrali na dvoriščih svojih šol, da so nato odkorakali v cerkev.

Zlasti prvošolčki so se z veliko resnostjo pripravljali na ta velik dan, ko so se morali prvič postaviti v vrsto in korakati v cerkev ločeni od svojih mamic. Drugi otroci pa so kar veselo in nestrpno čakali na začetek šolskega leta, kajti počitnice so sicer lepe in se jih vsakdo razveseli, toda če so tako dolge, kot so pri nas, se jih otroci tudi naveličajo in komaj čakajo, da jih je konec.

Poleg veselega pričakovanja novega šolskega leta pa se pojavljajo tudi razna še nerešena vprašanja. Eno teh je vedno bolj pereče vprašanje slovenskih šolskih knjig.

Na slovenskih srednjih šolah je namreč zadnja leta čutiti vedno večje pomanjkanje učbenikov. Posamezni profesorji si pomagajo z različnimi skriptami, s starimi knjigami, ki se še dobijo tu pa tam od zasebnih prodajalcev, ali pa s knjigami, ki prihajajo iz Jugoslavije. Glede slednjih je položaj zelo zapleten, ker v mnogočem ne odgovarjajo učnim načrtom tukajšnjih srednjih šol. Poleg tega pa je v vseh teh knjigah čutiti več ali manj tudi vpliv komunistične ideološke usmeritve. Najbolj poreč problem so knjige za slovenščino, zgodovino in prirodopis.

O učbenikih iz Jugoslavije so se pojavile razne diskusije v naših časopisih za in proti. Šolska oblast, ki bi bila pravzaprav dolžna, da uredi to vprašanje, pa odklanja sicer nekatere knjige iz Jugoslavije, ne nudi pa pomoči za izdajanje novih, ki bi bile primerne za naše šole.

Pred leti je bila za slovenske šole ustanovljena posebna komisija, ki je skrbelo za izdaje slovenskih učbenikov za srednje šole. Te komisije v zadnjih šolskih letih niso več potrdili in zato praktično ne obstaja več. Manjkajo tudi primerna finančna sredstva za izdajo novih knjig.

bodo lahko vodili slovenske občine brez vmešavanja italijanskih strank. Slovenci smo že toliko polnoletni in politično zreli ter zavedni, da ne potrebujemo varuštva ali celo ukazovanja neslovenskih strank, čeprav so v njih ljudje, ki govorijo naš jezik.

Zato je izredno važno, da se vsi složno, pogumno in odločno strnemo okrog Slovenske skupnosti, ki nam je v razmeroma kratkem času svojega obstoja izvojevala precej lepih znag ter je poročstvo, da bo slovenska narodna manjšina v Italiji ohranila svobodno življenje!

Ta problem postaja vsak dan bolj nujen, zato ga tudi šolska oblast ne bo mogla dolgo zavlačevati, ampak se ga bo morala resno lotiti, če kaj veljajo njene obljube, da hoče pomagati slovenski manjšini na Tržaškem in Goriškem v tem pogledu.

Kot smo zvedeli, se je zaradi nastalega položaja v zvezi s pomanjkanjem knjig zbralo na Tržaškem nekaj poštvalnih profesorjev, ki skušajo brez vsake finančne podpore s strani šolskih oblasti vsaj za silo zamašiti vrzeli za nekatere predmete. Tako je pričakovati, da bodo že sredi oktobra izšla skripta, ki naj nadomestijo učno knjigo za zgodovino za 1. razred srednjih šol.

Zelo žalostna je ugotovitev, da je v nekaj letih po vojni pod zavezniško upravo izšlo na desetine šolskih knjig za slovenske srednje šole, tiste, ki so izšle v desetih letih, odkar je bil Trst priključen Italiji, pa bi lahko našteali na prstih ene roke. To je žalostno spričevalo za vse tiste, ki bi morali skrbeti za kulturni napredek manjšine na šolskem področju. Krivda pa vsekakor ne pade na slovenske šolnike, ki jim moramo priznati, da v danih razmerah častno opravljajo svojo dolžnost kot vzgojitelji naše mladine. — AN —

Diši po vladni krizi

1. oktobra se je sestel vsedržavni svet Krščanske demokracije, na katerem bodo izvolili novega strankinega političnega tajnika in novo vodstvo stranke. Za rezultate zasedanja vlada veliko pričakovanje v stranki sami, še bolj pa izven nje. Zlasti socialisti pričakujejo, da bo zasedanje vsedržavnega sveta KD »razčistilo položaj« in jim omogočilo, da zavzamejo tudi sami iasno stališče do vlade, glede na to, katere struje bodo odločilno zastopane v vodstvu. Iz tega razloga se bo prihodnje dni sestalo tudi socialistično, pa tudi socialdemokratsko vodstvo.

Lahko se reče, da diši po vladni krizi in da bosta morali vlada in Krščanska demokracija zelo spretno manevrirati, da se temu izogneta. To bi bil hud udarec tudi za prizadevanje za odpravo gospodarske krize.

Bivši nemški kancler Adenauer si je na nočitnicah v Cadenabbii zlomil pri padcu eno rebro. Njegovo stanje pa je zadovoljivo, čeprav je star 89 let.

Priprave za razstrelitev kitajske atomske bombe so odkrila baje ameriška ogledniška letala U-2, pilotirana od nacionalnih Kitajcev s Formoze.

Kitajci z atomsko bombo

Ameriški zunanji minister Dean Rusk je objavil 29. septembra izjavo, v kateri je rečeno, da »že nekaj časa vemo, da se komunistična Kitajska bliža trenutku, ko bo lahko izvedla prvo atomsko eksplozijo. Če se bo to zgodilo, smo v stanju, da to zvedemo in da to novico objavimo. Že od petdesetih let se je vedelo, da komunistična Kitajska dela na projektu atomske bombe. Ne le, da ni hotela pristopiti k pogodbi o delni prekinitvi atomskih preizkusov, ampak se je tudi silovito uprla pogodbi o atomski eksploziji prve atomske bombe pa ne pomeni, da Kitajska poseduje atomsko orožje, in tudi ne, da razpolaga Kitajska z modernimi raketami zanje.«

Rusk je tudi naglasil, da so Združene države že pred časom predvidele, da si bo tudi Kitajska preskrbela atomsko orožje, in da so skrbno precenile, kaj bi to pomenilo za njihov vojaški položaj in za njihov program atomske oboživitve. »Ne bomo mogli drugega kot obžalovati, da bo Kitajska izvedla atomsko eksplozijo v ozračju v hiru, ko se skoraj vse druge države resno trudijo, da bi obvarovale ozračje pred radioaktivnim okuženjem, in zdaj, ko se te druge države trudijo za omejitve tekme v oboroževanju.«

Rusk je hotel s tem predhodnim naznanilom o razstrelitvi kitajske atomske bombe, kar se bo verjetno zgodilo prav kmalu, pripraviti svetovno javno mnenje na to in prepričati, da bi se kitajski komunisti okoristili s psihološkim učinkom svoje eksplozije na azijske narode. Združenih držav namreč ne skrbi toliko kitajska atomska bomba, ker računajo, da bo poteklo vsaj še pet do deset let, preden bi jo Kitajci lahko uporabili, ampak njen politični učinek v Aziji. Kitajska je prva azijska država in prva država barvne rase, ki bo imela

RECEPT »TRIKRAT PO OSEM«

Kot po navadi so vprašali časnikarji pred kratkim nekega sto let starega kmeta v Westfaliji, kakšen recept je uporabljal za tako visoko starost: »Osem ur dela, osem ur spanja in osem ur prostega časa.«

Zdravniki so potrdili, da res ohrani »trikrat po osem« človeka zdravega in lepega. Danes ljudje po večini premalo spijo. Naša oblika civilizacije, ko se vsakdo peha za dobičkom in hoče biti pri vsaki stvari zraven, naredi človeka — vedno utrujenega. Nепrestani lov za lažnejšim življenjem, za uveljavljanjem mu kratki spanje, in kar je najhujše, tudi prosti čas. Človek postaja godrnjav nespečnež, starikav in tudi če si je na koncu vse pridobil, ga čaka prezgodnja smrt. Izognite se torej taki starosti z receptom »trikrat po osem ur dnevno.«

NA LASTNEM GROBU

Ves potr se je vrnil Anglež Samuel Blyth s potovanja po Belgiji. Na belgijski fronti se je bojeval kot vojak v strelskih jarkih. Ko je prišel na vojaško pokopališče v Ypern, je kar obstal, ko je bral na nagrobnem kamnu svoje ime. Tudi vsi ostali podatki so se natanko ujeli. Štirideset let je vojak Blyth veljal uradno po vojaških seznamih za mrtvega. V civilnih seznamih pa živi kot hišni posestnik Blyth. Zdaj ima mož velike težave, da bi dal zbrisati z groba svoje ime.

atomsko bombo, in to bi seveda lahko imelo svoj odmev pri barvnih narodih, ki trpijo na kompleksu manjvrednosti nasproti belcem, tudi neglede na ideološke razloge.

Gotovo pa je, da bi se atomska bomba ne mogla znajti v nevarnejših rokah, kakor so Mao Tse Tungove. On in njegovo okolje so ljudje, ki se vdajajo sanjam o nadvladi nad Azijo in morda nad svetom in ki jim je za vzor celo Džingis kan. Toda to bo tudi verjetno pripomoglo k poglobitvi preloma med Sovjetsko zvezo in Kitajsko, hkrati pa bo dejansko zblížalo Rusijo in Zahod pred skupno »rumeno« nevarnostjo.

Prija'li, obrodile so trte vince nam sladko...

Oktober ali po starem vinotok zlati naše vinske brajde in pašne. O žlahtni trti in sladkem vinu se plete govor med trgači v pl'antah in ob stiskalnici v hramu.

Kdaj so bili tisti časi, ko je pel kmet prvo hvalnico vinski trti:

Na svetu lepše rožice ni,
kot je ta vinska trta,
pozimi spi, polet' cveti,
jesen' nam vince daje.

Ej, dolgo je že tega! Slep grški pevec Homer, ki opisuje dogodke v stari mikenski dobi, torej že 1200 let pred Kristusom, omenja vino v svoji Ilijadi na 49 mestih; v Odiseji pa kar 85 krat. V svetem pismu stare in nove zaveze beremo o vinu in trti nič manj kot na 500 mestih. Znanstveniki so ugotovili, da je rastla divja trta že v terciarni dobi, torej še predno se je pojavil prvi človek na naši zemlji. V 9. poglavju Mojzesove knjige beremo o potopu, ki se je pojavil okrog leta 5000 v medrečju ob Evfratu. Zapisano je, da je postal Noe po potopu poljedelec in da je zasadil vinsko trto. Njena domovina bi torej bila nekje v prednji Aziji, morda prav v Armeniji. Starost vinske trte je pa tako častitljiva, da sega še v prazgodovino.

Drugo je pa vprašanje, kdaj in kako si je človek izmislil stiskati jagode in pridobivati iz njih močno pijačo. O očaku Noetu zopet beremo, da ga je sok vinske trte tako omamil, da je... no, da je postal uradni prednik vseh vinskih bratcev. Vsekakor pa je izpričan kot prvi vinski pridelovalec, čeprav je le slučaj nanesel, da je spoznal moč vinskih duhov.

Kraljevo zdravilo

V »Avesti«, v staroiranskem jeziku pisani sveti knjigi Parzov, je zapisano o iranskem kralju Džemžidu, da je gojil trto. Sladke grozde je skušal čimdalje ohraniti. Ukazal jih je zložiti v hladni kleti v glinaste posode. Nekaj dne pa je začelo v posodi brbotati in kipeti. Preplašeni služabniki so prihiteli h kralju z novico, da hočejo zlobni demoni zastrupiti njegovo zalogo grozda. Prav takrat pa je kraljeva prva žena tako trpela na glavobolu, da se je sklenila zastrupiti. Slišala je o strupu v kleti, šla je in se napila mošta. Prijetno čustvo se je razlilo kraljici po udih. Namesto smrti jo je objel trden spanec, iz katerega se je zbudila popolnoma zdrava. Od tedaj so imenovali grozdni sok »Kraljevo zdravilo«.

BOLNI KONJI SVETEGA MARKA

Stirje bronasti konji, ki krasijo pročelje bazilike sv. Marka v Benetkah, bodo morali v kratkem v restavratersko delavnico, ker so ugotovili, da jih je napadel takoimenovani rak bronu. Razjede jih neke vrste rja, ki jo povzročajo naslage iz padavin in prahu. Vso bronasto skupino bodo obdali s posebno prozorno kemično snovjo, da jo bodo zavarovali za naprej.

Te bronaste konje so izdelali v tretjem stoletju pred Kristusom v eni izmed slovitih helenističnih kiparskih šol. Najprej so krasili Hadrijanov slavolok v Rimu. Pozneje so jih prepeljali v Bizanc, od tam pa jih je pripeljal beneški dož Enrico Dandolo na povratku s križarske vojne leta 1204 v Benetke. Tudi Napoleon jih je svoj čas odpeljal v Pariz, a so jih morali Francozi pozneje vrniti na posredovanje avstrijskega cesarja.

Prvo ime za novo pijačo pa je prišlo iz staroarmenskega jezika in sicer »uoinos«. V besedi je indogermanski koren »uei«, ki pomeni viti, upogibati. Vinska trta in njene vitice se tudi vijejo in upogibajo. Grki so besedo uoinos, potem oinos, kar prevzeli v svoj besedni zaklad. Iz oinos so Latinci naredili voinos, potem vinum in iz tega sta prišla nemški izraz wein in naše vino. V vseh indogermanskih jezikih je beseda vino skupna, kot na primer za mater.

Stari vinogradniki in kletarji

Kje pa najdemo prve opise trgatve in pridelovanja vina? Najdemo jih v latinski knjigi »De agricultura«, katero je napisal Marcus Portius Cato, ki je umrl leta 149 pred Kristusom. Rimljani so hranili vino v velikih lončenih posodah, ki so držale do pet hektolitrov. Dve tretjini na globoko so jih zakopali v pesek. Za rabo so pa imeli druge lončene posode ali amfore po 25 litrov, katere so na vrhu zasmolili ali pa zaprli s plutovinastimi zamaški. Amfore so hranili v posebnih prostorih, imenovanih apoteke. Tu so jih tudi prekajevali, misleč, da postane vino v dimu bolj milo in čisto. Vedeli so tudi, da morajo biti obrnjene vinske kleti proti severovzhodu, ker se vino bolj očisti. Iz amfor so vino natakali v namizne posode s cevjo iz kozje kože, uter vinarius. Vino so prevažali v mehovih, »culeus« imenovanih, ki so držali do dvajset amfor. Šele pozneje so v severnih krajih znali delati sode z lesenimi obroči.

Bolj natančno je opisal kletarjenje rimski naravoslovec Plinij okrog leta 60 po Kristusu takole: Malo prej ko grozdje dozori, ga je treba obrati in sušiti na vročem sencu, tri dni je treba grozdje po trikrat obrniti, četrti dan pa iztisniti, naliti v posode; te je treba pustiti na soncu, da se vino umiri in očisti. V kleti je treba posode zamašiti, jih oblitati s slano vodo in jih nato potrositi s pepelom iz trtnih vej; klet pa prekaditi z dišečo mirto.

Od Plinijevih časov dalje pa se je vinogradništvo in kletarstvo v marsičem izboljšalo. V sodih že vre in sili na pokušnjo. Pa zapijmo z Župančičem: Hej, prijatelji!

Zdaj pa dajmo tistega,
tistega od zida!
Svet je malo prida —
radi bi bolj čistega.

Bistrega, prozornega,
kakor je ta čaša
in kot misel naša!

NOVO ŠOLSKO LETO

Danes se je začelo s sveto mašo novo šolsko leto tudi na slovenskih srednjih šolah v Gorici. Letos jih bo obiskovalo 248 dijakov, ki so po šolah raznih vrst takole razporejeni: na učiteljsku jih je 24, na gimnaziji in liceju 39, v enotni nižji srednji šoli 185. Tu je všteti tudi tretji razred strokovne šole s 13 dijaki in 12 dijakinjami. Prihodnje leto bo ta razred odpadel, ker bo obstajala po novi šolski uvedbi samo enotna nižja srednja šola s tremi razredi.

V primeri z lanskimi vpisi je letos 23 dijakov in dijakinj manj. Vemo, da so kljub javnim opominom še vedno nekateri slovenski starši brezbrizni do svoje narodne dolžnosti, kar jim nikakor ni v čast, njihovi otroci pa jih zato tudi ne bodo bolj spoštovali.

Kar se pa tiče učne in pedagoške ravni naših srednjih šol, je dovolj, če pogledamo končne uspehe goriških slovenskih maturantov. Z učiteljska so v poletnem in jesenskem roku položili vsi usposobljenostne izpite. Maturanti z goriškega liceja so tudi

- **Hanalška dolina**

Fojda:

ZALOSTNA OBLETNICA

V nedeljo je vse prebivalstvo Fojde, Ahtna in Nem obhajalo dvajsetletnico strahotnega požiga in pokolja, kateraga so zakrivile podivjane SS-ovske čete s pomočjo domačih fašistov.

Ze avgusta 1944 so med Terom in Nadižo divjali vlasovski kozaki v nemški službi, ko so jih partizani odbili, so kozaki iz maščevanja opustošili ves Torlan. V nek hlev so nagnali 36 oseb, tudi ženske in otroke, ter so jih žive sežgali. Po večdnevih bojih so bojovníki za svobodo očistili ozemlje in so proglasili v Nemah Vzhodno osvobodjeno ozemlje, ki je segalo od Breginja do Čedača in Čente. V Italiji je bil ta okraj prvo svobodno ozemlje z lastno upravo, medtem ko je bila vsa ostala država v oblasti hitlerjanskih in fašističnih čet. Seveda je bila ta mala »republika« trn v peti nemškim gaulaterjem.

Dne 27. septembra 1944 je začelo težko nemško topništvo rušiti partizanske postojanke in vse tri večje kraje. Dve diviziji Nemcev sta od treh strani prodirali proti Nemam in Fojdi. Potem ko so se zvečer pripelzali skozi Platišča v dolino Grivo, so obkolili Fojdo; 28. septembra zjutraj so se morali različni partizanski oddelki prebiti skozi sovražni obroč proti Tipani in Krnici.

Tisti dan pa se je odprl pravi pekel nad Fojdo, Nemami, Ahtenom in Logom. Nemški oddelki so požigali, pobijali, vlekli proč, kradli in uničevali.

V nedeljo so bile na pobudo Zveze italijanskih partizanov in treh občinskih uprav spominske proslave. Kot vladni predstavnik se jih je udeležil podtajnik obrambnega ministrstva Pelizzo in mnogo drugih predstavnikov oblasti in množica ljudstva ter bivši, tudi slovenski partizani. V Fojdi sta imela spominske govore senatorja Pelizzo in Pietro Secchia, bivši glavni podpoveljnik italijanskih partizanskih enot. Oba sta poudarjala, da nočeta podžigati k sovraštvo, ampak zlasti mlajšemu rodu pokazati, kam privede izguba pravice in svobode.

vsi — razen enega — opravili z uspehom maturitetne izpite pred komisijo v Trstu. Dijaki s slovenskih srednjih šol prav tako dobro uspevajo na univerzah. Seveda, učiti se je treba in pripravljati, kakor na italijanskih, tako tudi na slovenskih šolah.

—0—

Osnovne šole na Goriškem bo letos obiskovalo 384 otrok. Pod goriškim didaktičnim ravnateljstvom jih je vpisanih 208, v doberdopskem pa 176. Vseh otrok je le pet manj kot lani.

Vsem dijakom in šolarjem želimo v novem šolskem letu dosti uspehov!

ČESTITAMO!

Sredi prejšnjega meseca je obhajal svojo 70-letnico znani goriški zobni zdravnik dr. Lambert Mermolja. Praznoval jo je kar na tiho, skromno, kot je skromen po svoji naravi.

Njegovo življenje ni vedno gladko. Rodil se je v Podgori, srednje šole je obiskoval v Gorici, na univerzi pa je študiral na Dunaju in v Pragi. Vojna ga je zanesla na razne fronte, od Rombona na Kras in do Piave.

Zdravniški poklic je izvrševal najprej v Idriji, potem pa ves čas do danes v Gorici. Vsako jutro kolesari v ambulanto na Travnik, še čil kot mladenič in ves nasmejan. Zna pa povedati, čeprav poredkoma, marsikatero hudo iz časa, ko so ga fašisti zapirali in pretopali kot protifašista. Ko se je vrnil iz taborišča, je zvedel, da je postal njegov sin žrtev vojne. Pa je le krepko prijel za narodno delo kot predsednik različnih političnih organizacij. Kandidiral je tudi za parlament. Šele prav v zadnjih letih se je nekoliko umaknil iz javnega življenja, svoj poklic pa še vedno opravlja.

Jubilantu želimo, da bi še dolgo vztrajal čil, nasmejan in vedno dobre volje!

Inženir Rustja - 70-letnik

Inženir Josip Rustja, ena izmed značilnih slovenskih osebnosti v Gorici, še tistih iz »stare garde«, bo obhajal 4. oktobra svoj sedemdeseti rojstni dan.

Obiskali smo ga v njegovi pisarni v »Vinoagrariji« na Travniku. Sedi za kupom poslovnih papirjev, pred njim pa leže tudi razni osnutki za članke in spise o poljedelstvu in vinogradništvu, po katerih je znan vsem kmetovalcem po naši deželi in tudi onkraj meje. O sebi ne govori rad, vemo pa, da je učakal v svojem življenju tudi dosti bridkih dogodkov. Njegov življenjepis bi se bral kot roman. Naj povzameмо iz njega nekaj glavnih podatkov: Ing. Rustja se je rodil 4. oktobra 1894 v Skripljah, v kmečki družini »pri Pušpavih« po domače. Bilo je enajst otrok. Zato so bile v hiši skrbi, ko je Jože dokončal četrti razred osnovne šole in je bilo treba poslati nadarjenega dečka v Gorico. Malo s podpo-

iz Goriške**SOVODNJE**

V nedeljo dopoldne se je izvršila v Sovodnjah pomembna slovesnost. Odprt je bil novi sedež sovođenjske kmečko-delavske posojilnice v lastnem poslopju, ki je ob glavni cesti med športnim igriščem in cerkvijo.

Ob enajsti uri je domači župnik g. Komac blagoslovil novo stavbo. Navzoče je pozdravil predsednik upravnega odbora Pipan, župan Češčet pa je orisal delovanje posojilnice, ki je važen činitelj za sovođenjsko in okoliško gospodarstvo. Poudaril je, da deluje sovođenjska posojilnica že 56 let. Marsikateri družini in kmečkemu gospodarstvu je pomagala iz stiske in iz odirskih rok. Danes ima posojilnica 140 članov. Hranilnih vlog je nad sto milijonov, v rezervnem skladu pa trije. Za županom je govoril zastopnik Italijanske banke, ki je pohvalil modro vodstvo zavoda, zlasti njegovega dolgoletnega predsednika Andreja Pipana.

Po slavnosti so si gostje ogledali zelo pravno urejene poslovne prostore. Sovodenci so ponosni na svojo posojilnico, v katero vedno bolj zaupajo.

Jamlje:

AVTOBUSNA NESREČA

V nedeljo popoldne se je pripetila na glavni cesti pri Jamljah avtobusna nesreča, ki bi bila lahko imela hujše posledice.

Ribijev avtobus je vozil iz Gorice proti Trstu člane neke goriške pevske skupine. Nenadoma je počila guma na prednjem kolesu in težko vozilo je zdrknilo s ceste. Potniki so popadali s sedežev in več se jih je ramilo. Najhujše je pa ranjen znani goriški trgovec Anton Zitter iz ulice Morelli, ki se je težko poškodoval na hrbtnici. Naglo so ga prepeljali v goriško bolnišnico, kjer se bo moral zdraviti več tednov.

(Nadaljevanje na 9. strani)

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Krščanski pisatelj v današnjem svetu

V Bolgini se je začel v ponedeljek drugi mednarodni kongres krščanskih pisateljev. Na njem razpravljajo o literarni in umetniški plati splošne teme »Človeške vrednote in današnji napredek«. Na kongresu sta predavala prve dni poleg drugih tudi italijanska pisatelja Diego Fabbrí in Bonaventura Tecchi.

Diego Fabbrí je govoril o pogojih, v katerih dela pisatelj v Italiji, in o današnji literaturi ter njenem odnosu do pesimizma, ki ga kažejo pristaši tehničnega napredka glede književnosti in duhovnih vrednot. Po njihovem v jutrišnjem svetu ne bo več intelektualcev v klasičnem pomenu te besede, ampak samo graditelji nove stvarnosti. Fabbrí pa je odločno optimistično prikazal podobo bodoče civilizacije, v kateri bodo absolutne človeške vrednote predstavljale osnovo vsake resnične umetnine. Naglasil je, da bo v ponovnem odkrivanju in vrednotenju človeškega bitja vir vsake resnične ustvarjalne izvirnosti. Rekel je tudi, da se mora katoliški pisatelj upirati predvsem razkrojevalnim tendencam, ki jih kaže sodobna kultura, v kateri od časa do časa prevlada literarna proizvodnja določene esejistike z dialektičnimi sposobnostmi ali take, ki jo obvladuje čutnost fotografskega realizma.

Tudi pisatelj in profesor rimske univerze Bonaventura Tecchi je analiziral pogoje, v katerih dela krščanski pisatelj v današnjem svetu, in nakazal smernice za orientacijo v zmedenem položaju, ki vlada v kulturi, tudi v katoliški. Rekel je, da se razodene krščanski in verujoči pisatelj po tem, kakšno stališče zavzame do problema nemumljivosti. Najhujša skušnjava za današnjega pisatelja je namreč v tem, da podleže demagogiji, ki prikazuje probleme v izključno tostranskih perspektivah in pozablja na transcendentno in večno sfero. Da bi zadostil tej zahtevi večnosti, se znajde krščanski pisatelj včasih v dokaj neugodnem in dramatičnem položaju. Pisatelj pa se mora vedno zavedati, da ne obstoja samo družbeno-gospodarska pravičnost, ampak predvsem tista pravičnost katero je Tecchi označil za pravičnost duš oziroma za večno pravičnost. Šele tedaj, ko bo z napredkom uresničena socialna pravičnost, kar se bo gotovo zgodilo, bodo ljudje bolj občutili pomanjkanje dušne pravičnosti. Pri odpravljanju tega pomanjkanja pa mora sodelovati krščanski pisatelj.

Na kongresu poljskih književnikov, ki je bil zadnji čas v Lublinu, je zahteval katoliški pisatelj

RAZSTAVA RIMSKE UMETNOSTI V SEVERNI ITALIJI

Na razstavi »Rimske umetnosti« v severni Italiji, ki so jo odprli 19. septembra v Bolgini, sodeluje poleg raznih muzejev iz Francije, Svice, Avstrije ter seveda Italije tudi arheološki muzej iz Pulja. Na razstavo je poslal dva rimska reliefa, rimski nagrobní spomenik iz okolice Poreča, lepo rimsko svetilko iz bronu, vaze iz alabastra in še razne druge dragocene predmete, ki tehtajo skupno dve toni. Te rimske umetnine so zavarovali za deset milijonov lir.

Razstava o rimski umetnosti in civilizaciji v severni Italiji prikazuje umetniške predmete iz severno-italijanskih provinc rimskega imperija od 2. stoletja pred Kristusom do 3. stoletja po Kristusu. Po umetnostno-zgodovinskem pomenu je to ena najvažnejših razstav, kar jih je bilo kdaj organiziranih v Evropi. Najlepše rimske umetnine iz tistega časa so razstavili med drugim pariški Louvre, pariška nacionalna knjižnica, muzeja iz Budimpešte in s Szombathelyja in še nekateri drugi veliki muzeji, ki hranijo bogate rimske zbirke.

Razstavljeni so kipi iz marmorja in bronu, slike, mozaiki, izdelki iz stekla, keramike, zlatarski izdelki, okraski iz ambre in drugo. Razstava je namočena v palači Archiginasio.

REMARQUE ZA SKOPJE

Pisatelj Erich Maria Remarque se je odpovedal honorarju za objavo svoje znane knjige »Na Zahodu nič novega« v makedonskem prevodu v Skopju. Remarque je dejal, da od skopske založbe za to knjigo kot tudi ne za vsa druga svoja dela ne zahteva ničesar spričo težkega stanja v makedonski prestolnici po potresu v Skopju.

in kritik Stefan Kisielewski, da se omogoči tudi diskusija o nemarksističnih političnih nazorih. Po zanesljivih poročilih z zborovanja, ki se ga je udeležil tudi vodja partije Gomulka, je Kisielewski vprašal: »Zakaj ne bi smeli na Poljskem objavljati knjig, ki izpovedujejo nemarksistična stališča? To je sedaj mogoče v Madžarski! Ali bo v bodoče tudi pri nas možno svobodno izražanje mnenja?«

Kisielewski, najvažnejši govornik katoliškega krila književnikov, je na kongresu tudi poročal, da je katoliška tedenska revija »Tygodnik Powszechny« poskusila voditi tako diskusijo, nakar so revijo kaznovali s tem, da so njeno naklado zmanjšali za četrtino.

Več zastopnikov Zveze književnikov je ostro kritiziralo govor Kisielewskega. Zanj se je pa zavzel drug katoliški književnik, Alfred Saszowski, ki je zaklical »Če predstavlja Kisielewski propad meščanstva, kot je trdil predgovornik, zakaj se potem socializem boji nečesa, kar že propada?«

Kongres književnikov je zboroval na tajnih sejah. Samo pri svečanem začetku so bili navzoči časnikarji, ki so jih nato izključili.

Robert Faganel: »Sončnice«

FELTRINELLI OPROŠČEN

Apelacijsko sodišče v Milanu je oprostilo založnika Giangiacoma Feltrinellija obtožbe, da je objavil nemoralno delo. Obtožen je bil zaradi objave knjige »Podzemlja«, ki jo je napisal Jack Kerouac. Ze prej ga je oprostilo sodišče v Vareseju, ki je bilo pristojno za to tožbo, ker je bila knjiga tiskana v Vareseju. Državni tožilec je vložil priziv, češ da te knjige ni mogoče smatrati za umetniško delo, ampak jo je treba imeti za pornografijo. Toda zagovornik je poudarjal, da je Kerouac priznan predstavnik določene struje moderne ameriške literature. Skupaj z Allenom Ginsbergom namreč predstavlja takoimenovano »generacijo beatnikov«.

Sodišče je sprejelo tezo obrambe in oprostilo Feltrinellija, pa tudi umaknilo odlok o zaplembi knjige »Podzemlja«.

SPREHOD ZALJUBLJENIH ČEVLJEV

Na mednarodnem dramskem festivalu v Benetkah je nastopila v soboto skupina črnskih gledaliških igralcev, ki so uprizorili dramo »Tragedija kralja Kristofa«, katero je napisal črnski pisatelj iz Zahodne Indije Aimé Césaire. Ta piše, kot znano, v francoščini. Režiral je Jean Marie Ferreau. Drama se dogaja na Haitiju v prvem desetletju preteklega stoletja, ko je postal bivši suženj in strežnik v hotelu kralj osvobojenih sužnjem na Haitiju in si nadel ime kralj Kristof. Bil je krvolok, a hraber in poln fantazije.

Za to predstavo je vladalo izredno zanimanje. Igralsko skupino so sestavili črnici iz raznih črnških držav, od Haitija do Slonokoščene obale. Doživela je zelo lep uspeh.

V ponedeljek pa je nastopilo na festivalu v Benetkah takoimenovano »Črno gledališče« iz Prage z igr »Sedem vizij«. To so zgodbe brez besed, ki so povezane med seboj s poetično-moralističnimi nameni. Velik del oseb na odru se giblje v temi, pri čemer oživljajo razne predmete in prikazni, kar je gledališko zelo skrbno pripravljeno. Za primer samo eno izmed teh epizod: V neki pomladni noči se zaljubita med baročnimi zidovi praških ulic dva futuristična čevlja, in nadaljujeta romantični prehod tistih dveh, ki sta jih imela zadnja obuta.

Kljub futuristični grozotnosti je predstava veselo vplivala na gledalce.

»SCALA« V MOSKVI

Skupina milanske Scale je v ponedeljek zaključila svoje gostovanje v Moskvi s šesto predstavo opere »Trubadur«. Predstava je bila v kongresni palači v Kremlju. Doživela je enak uspeh kot pri vseh prejšnjih razstavah. Ker pa je bila to zadnja predstava, je občinstvo še bolj živo plaskalo in zmetalo še več cvetja na oder. Aplavzi so trajali neverjetno dolgo. Tako je ta zadnji večer dostojno zaključil bivanje italijanskih umetnikov v Moskvi, med katerim so v 23 dneh priredili 28 predstav in koncertov, 18 v Bolšoj teatru, osem v kongresni dvorani v Kremlju, dve pa v veliki dvorani moskovskega konservatorija. Dvema predstavama je prisostvoval tudi Nikita Hruščov, skoraj vsem predstavam pa njegova žena Nina.

Skupno si je ogledalo predstave okrog 100 tisoč ljudi, ki pa predstavljajo samo majhen del dveh milijonov Rusov, ki so se drenjali za vstopnico. Pač pa so lahko radijski in televizijski naročniki sledili devetim predstavam slavne italijanske operne skupine. Pozneje bodo lahko Rusi gledali tudi film o gostovanju Scale v Moskvi. Film bo prikazoval odlomke iz Scalinih predstav, intervjuje in slovesnosti, katerih so se gostje udeležili.

V zameno za gostovanje Scale bo prišel prihodnje tedne v Milan ansambel moskovskega Bolšoj teatra, ki bo 27. oktobra nastopil v Scali z Musorgskega opero »Boris Godunov«.

TEKMA V ZNANJU SV. PISMA

Te dni se je zaključilo v Jeruzalemu tretje tekmovanje v znanju svetega pisma in svetopisemskih zadev. Tega tekmovanja se z navdušenjem udeležujejo poznavalci biblije iz Izraela in od drugod. Letos se je prvič zgodilo, da ni zmagal Izraelec, ampak tujec in sicer avstralski knjigovodja Graham Mitchell. Prislužil si je zlato medaljo. Drugi je bil izraelski študent Jomtov Krasjanski.

Kulturne novice

V Rimu so priredili »italijanski svetopisemski teden«. V okviru tega tedna je imel predavanje kardinal Agostino Bea. Predaval je o mesijanizmu.

Slavna črnška pevka Mahalia Jackson je morala v bolnišnico, kerje dobila srčni napad zaradi preutrujenosti. Morala bo ostati vsaj pet ali šest tednov v bolnišnici.

Umril je slavní filmski igralec Harpo Marx, član znamenite komične skupine bratov Marx. Smrt ga je dohitela v neki kliniki v Hollywoodu. Star je bil 70 let. On ter njegova brata Chico in Groucho Marx so zasloveli po vsem svetu s številnimi filmi, v katerih je Harpo vedno igral nemega.

Novo operno sezono v Trstu bo odprl baletni zbor Scale, ki bo nastopil v soboto, 7. novembra v Verdijevem gledališču. Ob udeležbi slavne plešalke Carle Fracci bo izvajal balete Čajkovskega, Prokofjeva, De Falla in Ravela.

GOSPODARSTVO

Kako je s trgatvijo

Kdor ima le malo trt in pridelala malo grozdja, je že potrgal, ker se je bal, da mu ose in čebele izsrkajo še tisto malo. Potrgan je tudi ves tokajec, ker spada k zgodnjim vrstam in ker je začel gniti v vseh manj osončenih legah in tudi po celi Furlaniji. Glede ostalih sort pa so cele vasi — posebno na Goriškem — hotele do konca izkoristiti lepo septembersko vreme, ki je za mnogo dvignilo sladkobo grozdnih jagod. Mnogi od teh so začeli trgati šele ta teden.

Razen tokajca so vse sorte ostale zdrave do konca, tako da je trgateg v splošnem lepa. Pridelek je tudi obilen in v splošnem prav sadek. Različna merjenja sladkorja so pokazala pri tokajcu 22° do 24°, pa tudi 25° sladkorja, tako da se bodo našla vina tudi s 15 stop. Maliganda. Nekaj malvazij je kazalo znatno nad 20° sladkorja, najboljša od nas merjena celo 22,6° sladkorja. Znatno nad 20° sladkorja so pokazali tudi burgundci — pinoti in merlot. Ostale sorte kažejo v dobrih legah 18 do 20° sladkorja, v slabših legah med 16° in 18°, v prav slabih — osojnih — tudi manj.

Za marsikaterega vinogradnika letošnja trgateg ni posebno vesela, čeprav je pri nas obilna in je grozdje sladko. Premnogi imajo v svojih kletih prevelike ostanke iz lanskega leta. So kleti, kjer imajo še ves lanski vinski pridelek. V tem oziru ni točne statistike, a strokovnjaki cenijo, da je v občini Krmin najmanj 2.000 hl lanskega pridelka, v občini Števerjan kaj manj, v občini Gorica (z Oslavijo vred) pa več kot 2.000 hl.

Kam s tem vinom, ki je v veliko napotje

STOPINJE SLADKORJA, STOPINJE ALKOHOLA

Če vemo, koliko sladkorja vsebuje mošt, lahko s precejšnjo natančnostjo izračunamo, kako močno bo vino, koliko stopinj alkohola bo imelo. V ta namen množimo vsoto odstotkov sladkorja z 0,6. Torej če je v moštu 16 odstotkov sladkorja, bo vino kazalo 9,6% ($16 \times 0,6 = 9,6$) alkohola. Če vsebuje mošt 21 stopinj sladkorja, bo vino vsebovalo 12,6 stopinj alkohola.

V navadnem življenju množimo torej z 0,6 odstotke sladkorja. Ta količnik 0,6 pa ne odgovarja vedno. Lahko je premajhen ali pa tudi previsok. Premajhen je, če je mošt zelo čist, filtriran. V tem slučaju se v praksi množi z 0,63 in dobimo iz 16 stopinj sladkorja nad 10% alkohola, točno 10,08. Iz 21% sladkorja dobimo 13,23% alkohola. — Če pa je mošt hudo moten, prav malo čist, je količnik 0,6 previsok in v takih slučajih množimo % sladkorja s 0,57 ali celo samo z 0,55.

HMEJLJ V SLOVENIJI

Hmeljarska trgateg v Savinjski dolini se je slovesno začela ta teden. Na delu je 14 tisoč obiračev, ki imajo na razpolago tudi deset modernih strojev za obiranje hmelja. Zadnji dež je precej pospešil rast, tako da računajo strokovnjaki na 15 odstotkov višjo letino nego lani. Nad 95 odstotkov pridelka bodo izvozili v inozemstvo.

letošnjemu pridelku? — Pred meseci smo svetovali, da bi morali prodati vsa šibkejša vina za destilacijo, in mnogi so se držali našega nasveta. Prodaja za destilacijo pa pomeni veliko izgubo.

Pisali smo, da so združne kleti v Beničjih prodale vse svoje zaloge vina. A li ni skrajni čas, da se naši vinogradniki resno zganejo?

KAKO RAVNAMO Z MOŠTI?

Napredni vinogradniki ravnavo letos z mošči tako kot vsako leto. Če ne že v vinogradu, potrosijo grozdje vsaj med mlenjem s prahom žveplenokislega amonijevega fo-

sfata (solfosfato ammonico) ali ga škropijo z raztopino istega sredstva. Oboje se dobi v trgovini tudi v količini za 10 stotov grozdja. Če je vse grozde prav zdravo, lahko tiste odmerke uporabimo za 12 in tudi 15 stotov grozdja. Kdor uporablja to sredstvo, naj mošt v ne žvepla in naj tudi metabisulfita ne uporablja. — Predno nalijemo sode z moštom, ki je dobil žveplenokisli amonijev fosfat, moramo mošt nekoliko prezračiti. To se zgodi z enim ali dvojnimi precejanjem mošta iz šemple v plavnik skozi večje leseno ali bakreno sito.

V zmoti pa so vinarji, ki pravijo, da je letos grozde zdravo in da zato ne potrebuje nobenih dodatkov. Drugi trdijo, da je dovolj, če pride mošt v zažveplan sod. — Slednje je boljše kot nič, a na mestu je edino dodatek žveplenokislega amonijevega fosfata, katerega seveda lahko nadomestimo.

Proizvodnja mleka pada

V povojnih letih se je v Italiji proizvodnja mleka dvigala iz leta v leto in dosegla ter celo presegla letno količino 100 milijonov hektolitrov. Zadnja štiri leta pa se slika preobrača: letna proizvodnja pada in se je že znižala na sedanjih približno 85 do 90 milij. hl. Vzrok tiči v prenizkih cenah za mleko v zvezi s predrago delovno silo; zaradi katerih so mnogi živinorejci skrčili število krav na toliko, kolikor jih lahko oskrbuje domača, družinska delovna sila, ki si seveda pomaga tudi z mehanizacijo, zlasti z molznimi pripravami.

Po francoskih podatkih je v Evropi skoraj splošen pojav, da se je skrčilo število krav molznic v 13 evropskih državah se je skrčilo za 2,3%. Izven Italije — kjer je proizvodnja mleka najbolj padla — je proizvodnja padla predvsem v Holandiji. Tu se to najbolj odraža na proizvodnji masla, katerega cenijo za to leto na 90.000 ton, kar je za 5% manj kot lani. Lansko leto pa je bila v Holandiji proizvodnja masla za 7% nižja kot leta 1962.

Tudi v ZDA se je lani število molznic nekav molznic; v 13 evropskih državah se je molznost dvigala, tako da je proizvodnja mleka še nekoliko narastla. Podobno sliko nudita Avstralija in Nova Zelandija. V teh treh državah danes bolj skrbijo za prirastek mesa, po katerem je vedno več vpraševanja.

V svetu za železno zaveso pa so razmere še mnogo slabše. V prvem letošnjem trimesečju se je v Rusiji proizvodnja surovega masla znižala za 12% (toliko priznajo) v primeri z lanskim letom in bridko osmešene so visoko doneče obljube Hruščova, da bo Rusija kmalu dosegla in presogla ZDA glede proizvodnje masla in mesa. Predpogoj za tako tekmovanje je, da bi Rusija razpolagala z ogromnimi količinami žitaric, ki niso potrebne samo za človeško prehrano, marveč so tudi glavna krma za perutnino, prašiče in deloma za goveda. Rusija pa teh ogromnih količin žitaric še ne pridelava, vendar bi jih lahko. Toda sedaj uvažava ogromne množine pšenice iz Združenih držav in Kanade, ne pa iz svojih agrarnih satelitskih držav, ker so tudi te potrebne ameriške pšenice.

Za enkrat je Rusija sklenila z Dansko pogodbo za uvoz 30.000 stotov sira v tem letu; lani je ta uvoz dosegel le 20.000 sto-

totov, predlanskim (1962) pa 30.000 stotov.

Letošnjega aprila je Danska začela pošiljati na vzhod svoje maslo. Nemčija za berlinskim zidom je dobi'a 2.500 stotov masla, Čehoslovaška pa ga bo dobila 3.000 stotov.

In Kitajska? Tamkajšnje prebivalstvo bi z lahkoto povžilo vse prebitke hrane vsega svobodnega sveta, iz katerega prihaja na Kitajsko nepregledno število hranilnih paketov, za katere ni potrebno šteti dragocinih valut. Uradna Kitajska pa se je dogovorila s Francijo, naj ji ta pošlje 4 milijone stotov posnetega mleka v prahu. Pознаvalci francoskega gospodarstva se vprašujejo, od kod bo Francija vzela toliko mlečnega prahu, če pa je znašala celotna njena proizvodnja mleka v prahu v letu 1962 komaj 1,25 milij. stotov, lani pa 2,1 milij. stotov. Drugi strokovnjaki pa trdijo, da Francija lahko za toliko dvigne svojo proizvodnjo prahu iz posnetega mleka.

Toda kot znano, ima Francija prav zdaj opraviti s kmeti, ki so začeli voditi proti vladi takoimenovano »mlečno vojno«. Zadrževajo namreč višje odkupne cene mleka, katerih pa vlada iz obzira do mestnega, zlasti delavskega prebivalstva in zaradi pobijanja draginje noče dovoliti. Med to »mlečno vojno«, v kateri kmetje sabotirajo dobavo mleka v mesta, so navezane francoske družine z majhnimi otroki in bolniki predvsem na mleko v konzervah in prahu. Vse razpoložljive zaloge so bile v kratkem pokupljene in vprašanje je, če bo Francija sploh mog'la izpolniti svojo obveznost do Kitajske, razen če bo mleko v prahu, ki naj bi ga izvozila tja, sama kupila v tujini.

Z mlekom imajo, kot znano, velike skrbi tudi v Jugoslaviji, kjer je proizvodnja znatno manjša kot potrebe. Tudi vzroki za premajhno proizvodnjo mleka so isti kot drugod, to je premajhna cena, ki jo dobi proizvajalec, medtem ko je vse preveč posrednikov, ki podražijo ceno mleku, preden pride do potrošnika. Drugi vzrok je v splošnem padanje števila goveje živine zaradi prevelikega zakola, ker vlada premočno vpraševanje po mesu, isto kot v Italiji in drugod, kamor jugoslovanska izvozna podjetja tudi izvažajo meso, kljub opominom jugoslovanskih ekonomov, da je tak pretiran izvoz mesa škodljiv.

VIRGILU ŠČEKU V SPOMIN

NADALJNJA DEBATA

K besedi se javi inženir Heiland, ki govori v imenu goriških fašistov in kot zastopnik slovenskih fašistov okoli Nove dobe Peternela in Bandlja.

»Naš načrt je jasen: Goriška mora ostati samostojna dežela s prefekturo. Toda Slova-

D. L. BESEDNJAK

ni ne smejo imeti premoči. Zato naj se odtrgajo od Goriške Postojna, Sežana, Bovec, Kobarid in Tolmin.«

Nato se dvigne senator Mayer iz Trsta, ki je izdajatelj časnika Il Piccolo. »Mi v Trstu smo želeli dve deželi: Istro s Trstom, a Goriška naj se združi z Vidmom. Z ozirom na odločne izjave Istranov popuščam od prve točke, a vztrajam na tem, da se Goriška združi z Vidmom. Želim pa, da se s Trstom združita Tržič in Milje. Postojnske Trst ne mara, ker hoče ostati čist.«

Za senatorjem Mayerjem se je oglasil k besedi poslanec Šček: »Prisostvoval sem z vso mirnostjo raztelesenju Slovanov v Italiji.«

Gospodom od komisije to zelo ugaja in zato se začnejo smejeti.

»Občudujem velikanski apetit vseh govornikov!«

Tudi ta izraz gospodom ugaja in zato se krohotaajo.

»Dovolite mi, ekscelenca, da se Vam zahvalim za zaupanje, izkazano mi s tem, da ste me imenovali v to komisijo. Na drugi strani pa čutim dolžnost, da izrazim v imenu slovanskega prebivalstva svoj protest proti temu, da so primorski Slovani, ki štejejo 500.000 duš, zastopani v komisiji, ki ima odločiti o njihovi usodi, le po eni osebi, dočim imajo skupine Italijanov, ki štejejo po deset tisoč ljudi, tukaj po dva, štiri in še več zastopnikov.«

Ekscelenca, jaz se predobro zavedam položaja, v katerem se nahaja naš narod v Italiji, da bi zahteval proporcionalno zastopstvo, a zdi se mi, da bi vlada silno pametno ravnala,

ko bi imenovala v komisijo več Slovanov. Ako sem se navzlic temu protestu udeležil naše seje, sem to storil zato, da dokažem iskreno pripravljenost našega naroda, da sočeluje z Italijani za skupni blagor.

Spričo raznih načrtov, ki se tičejo Goriške, smo proti vsaki cepitvi goriških Slovencev, zakaj prepričani smo, da bi takarna nova cepitev rodila nova razburjenja v ljudstvu.

V dosednji diskusiji sem zapazil, da se sploh nihče ne ozira na izročila in na gospodarsko stran vprašanja, ampak vse se vrtilo okoli ene misli in želje: kako najhitreje vsrkati in raznaroditi Slovence.

Vi se bojite 200 tisoč goriških Slovencev? Slabo spričevalo za moč italijanstva bi bilo, ko bi se 40 milijonski narod bal 200 tisoč oseb.

Vi si prizadevate, da bi v deželni zboru imeli italijansko večino. Mar nismo goriški Slovenci šli Italijanom naproti in storili vse, kar je v nas, da jih zadovoljimo? Ali se nismo mi, ki tvorimo v deželi večino, zadovoljili z manjšino v deželni zboru? Ali ni to vrhunec popustljivosti? Kaj hočete še od nas?

V vsakem poskusu po delitvi bomo mi Slovani videli željo po zatiranju in raznarodovanju.

Ali se ne zavedate, da pomeni vsaka delitev Goriške njeno gospodarsko slabitev? Ali ne veste, da je Goriška tista dežela, ki je bila po vojni najbolj prizadeta? Ali ne veste, da je nad 140 velikih delavnic zaprtih in da 220 delavnic deluje z zmanjšanim številom delavstva?

Dežela je obubožana, toda zato ni v strahu za svojo bodočnost. Veliko upanje stavi v Postojnsko, ki je plodovit okraj, in v Soško dolino z njenimi vodnimi silami. Goriška je sposobna velikega življenja in bo dokazala, da se more postaviti med prve dežele kraljestva, ako ji daste možnost razvoja in napredka.

Gospodje, ne dotikajte se našega ozemlja!«

FRANCESCO GIUNTA

Vzdigne se bivši minister Girardini, ki je zelo učen. Govori o zgodovini in pravi, da se mora obnoviti la patria del Friuli, ki je bila »gospodarska, narodna in jezikovna enota«. Ta je lepa. Kdaj so pa bili Kraševci Furlani?

Poslanec Bilucaglia, istrski fašist, trdi, da Videm ni središče Furlanije, kakor pravi Girardini, kajti Tolminci ne hodijo v Videm, ampak v Gorico. Predlaga sledečo rešitev: Istra kot je, Gorica brez Postojne, Bovca, Trbiža in Bistrice, Trst z Bistrice in Postojno.

Francesco Giunta: »Ščekovi rojaki pravijo, da sem lopov, ker sem Balkan zapalil, a to nič ne de.« Giunta priznava požig Narodnega doma.

»Mi Tržačani smo prvotno za dve provincii: Trst z Istro in Gorica z Vidmom. A čas in debate so rodile druge sklepe. Ako sem bil za združitev Trsta z Istro, sem to želel zato, da bi Trst gospodarsko vplival na Istro. Toda jaz ne vztrajam na tem.«

»Italijanstvo ni vprašanje par uradnikov, kakor so tukaj trdili. Slovan, ki bo hotel v Gorico na prefekturo, pojde v slovansko gostilno, v slovansko trgovino, v slovanski hotel, k slovanskemu odvetniku. Ako bo pa hotel v Videm, bo moral k Italijanom.«

Medklic senatorja Bombiga: »Slovenci bodo otvorili v Vidmu lastne gostilne in trgovine.«

»Sicer pa mislim,« nadaljuje Giunta, »da je vlada itak že vezana. Če hoče ustanoviti prefekturo v Trentu in ne v Bocnu, kjer so Nemci, naj velja za Goriško isto pravilo: prefektura ne v Gorico, marveč v Videm.«

ZADNJI GLAS

Oglasi se senator Bombiga, ki reče: »Poslanec Šček vedi, da smo italijanstvo mesta Gorice branili v Avstriji in ga bomo tudi zanaprej. Daleč od nas pa je misel, da bi mi hoteli Slovence — poitalijančiti!«

»Premoč slovanstva se odstrani s tem, da oddamo Kobarid in Bovec Vidmu, a Postojno Trstu. Tako bo Goriška vztrajala. Gorica mora biti glavno mesto. Videm bi bil 40 km od slovanskih množic.«

V tem trenutku je zvonček pozval podministra. Gospod Acerbo je dejal: »Dovolj delate. Zahvalim se Vam za nasvete. Zaupajte vladi, ki bo končno odločala. Z Bogom!« (Dalje)

Tako je prišla ta važna trdnjava njemu v roke in znal jo je dobro varovati, da ni padla pod turško oblast. A tudi Turki so hitro zvedeli, kdo tukaj zapoveduje, ter so od tega časa bolj napadali severnovzhodne kraje hrvaške dežele, kjer so hoteli prodreti mimo Siska v slovenske pokrajine.

Od l. 1591 so se pletli največji boji okoli siške trdnjave, kajti še le z njenim padcem bi bila Turkom pot odprta dalje proti severu. Da bi pa lahko to trdnjavo s prvim udarcem osvojili, so se Turki pripravljali na vojsko od leta 1587 do leta 1590. Zaradi tega tudi niso svojih sil trošili v manjših bojih, kakor je bila dotodaj navada. Edini važnejši dogodek v tej dobi je osvojitve utrjenega mesta Repića leta 1589. Turkom je prišla prav tudi smrt nadvojvode Karla, za vojaško krajino in obrambo mej tako slavnega in zaslužnega Habsburžana.

Sicer je bila po njegovi smrti poverjena vojaška uprava na mejah in obrambi teh krajev nadvojvodi Ernestu, vendar pa se je kmalu opazilo, da ne razpolaga z vojsko ona krepka roka kakor poprej. Temu se ne smemo čuditi, če pomislimo, da je takrat upravljal državo slab vladar Rudolf II., ki se ni rad pečal z državnimi posli, ter so se na cesarskem dvoru v Pragi preslišale mnoge prošnje, ki so prihajale iz Krajine za pomoč proti sovražniku krščanstva. Na eni izmed stanovskih sej, na kateri se je razpravljalo o denarnih zahtevah nadvojvoda in dvorskega vojnega sveta, je spregovoril kranjski deželni namestnik Kristof

BITKA PRI SISKU

2. I. STEKLASA

Turjaški takole: »Manjka mi besed, s katerimi bi mogel razjasniti veliko tisko in nevarnost, v kateri se nahaja Krajina. Obžalovanje vredno je, da se na tolike prošnje za pomoč od nemško-rimskega cesarja ne more dobiti niti odgovora; iz tega se more sklepati, da hočejo na merodajnem mestu zapustiti bedno hrvaško Krajino. Le vsemogočnemu Bogu se moremo potožiti, Njemu vso stvar priporočiti, Njega prositi in na pomoč klicati, da bi On sam s svojo roko v te zadeve posegel na korist krščanskemu prizadevanju.«

In Kristof Turjaški je imel prav, da se je tako pritožil v vojnem svetu, kajti turško osvajanje na hrvaških mejah je za vlade Ferdinanda I. silno napredovalo. Pod turško oblast so padla utrjena mesta Osijek, Siget, Kliš in Kostajnica. Za nadvojvode Karola pa so osvojili Turki Krupo (leta 1565), Steno (l. 1575), Cazim (l. 1576), Ostrožič, Izačić, Gvozdansko, Novi in Stari Zrin (l. 1577) ter Repić (l. 1589). In zdaj je prišel na vrsto Sisek, kajti Karlovec je bil toliko močen, da Turki niso resno mislili na njegovo osvojitve. Namesto napadov poedinih begov se je začela zdaj vojna, katero sta vodili obe strani z velikimi silami in ki je trajala 15 let. (Dalje)

ŠPORTNI PREGLED

Inter najboljša enajstorica sveta?

V soboto zvečer je Inter zmagoslavno zaključil na madridskem igrišču svoje nastope v ostri borbi za trofej sveta. V finalni tekmi sta se pomerila evropski prvak Inter iz Milana ter prvak Južne Amerike, Independiente iz Buenos Airesa.

Oglejmo si najprej, kako so potekale izločilne tekme. Independiente je premagal tako perujskega prvaka ekipo Alianza iz izidi 4:0 in 2:2 kot kolumbijskega, moštvo Millonarios, z rezultatom 5:1 (druge tekme niso odigrali, ker je bila ekipa Millonarios kaznovana od Mednarodne zveze). V odločilni skupini je argentinski prvak premagal ekipo Santos, brazilskega prvaka, tako v Rio de Janeiru (3:2) kot v Buenos Airesu (2:1). Znano je, da so bili brazilski nogometaši iz Santosa lani svetovni prvaki. V finalu so se Argentinci pomerili z Urugvajci. V prvem srečanju je bil izid tekme Nacional-Independiente neodločen (0:0), v drugem pa so močni nogometaši iz Buenos Airesa zabil en gol ter tako postali prvaki Južne Amerike.

Pot italijanskega prvaka Interja je bila naporejša. V šestnajstinki finala je Inter igral neodločno (0:0) z angleškim prvacom Evertonom. V drugem srečanju je Inter zmagal z rezultatom 1:0. Gol je zabil hitri Jair. V osmini finala so se milanski nogometaši spoprijeli s francoskimi prvaki, ekipo Monaco. Inter je zmagala v obeh srečanjih tako v Milanu (1:0; gol je dal Ciccolo) kot v Monacu (3:1; gole sta zabila Mazzola in Suarez). V četrtini finala je čakala resna ovira, ki so jo predstavljali jugoslovanski prvaki iz Beograda, ekipa Partizan; toda

črno-plavi so šli po zmago tudi v Beograd (2:0; gola sta zabila Mazzola in Corso). V Milanu je Inter potrdil premoz z odločno zmago (2:0).

Zelo zanimivo je bilo tudi polfinalno srečanje z nemškimi prvaki. V Dortmundu je Inter z goli, ki sta jih zabila Mazzola in Corso, izenačil (2:2), toda v Milanu je Borussia klonila (0:2).

Na tekmo z Real Madridom pa so šli Italijani sigurni. Herrerova ekipa je bila tisti dan (27. maja) neverjetno vigrana. Mazzola, najboljši nogometaš je dvakrat pretresel špansko mrežo; en gol je zabil tudi Milani. Končni izid je bil tako v prid milanske ekipe (3:1), ki je s tem postala evropski prvak.

Argentinci so se dolgo pripravljali za finalno srečanje. Interjevci pa so bili zelo utrujeni in so izgubili odločilno tekmo z Bologno za častni naslov italijanskega prvaka leta 1964. Mazzola, ki je zabil sedem golov, Jair, ki jih je zadal štiri, Corso, dva gola, Milani in Ciccolo, po enega, so nekaj dni počivali, nato so se ponovno poprijeli dela pod odločilnim vodstvom Herreru.

Prva tekma med Interjem in argentinsko ekipo je bila v Buenos Airesu. Inter je igral zelo lepo toda Rodriguezu je uspelo v 12' drugega polčasa premagati Sartija in dati Independientu zmago. V povratnem srečanju so Milanci že v prvem polčasu zabili dva gola (Mazzola in Milani) ter si s tem dobili pravico do odločilnega srečanja, ki je bilo na sporedu v soboto, 26. septembra, kot smo že v začetku omenili. Inter je igral brez Mazzole, Jaira in Burgnicha. Tekma je bila zelo borbena, čeprav malo blesteča. Po devetdesetih minutah je bil izid vedno 0:0; ravno tako se je končal prvi polčas nadaljška, toda v 110' e Corso uspešno ustreliš v vrata in dal Interju končno zmago ter zlati pokal sveta. D. T.

Inženir Rustja - 70-letnik

(Nadaljevanje s 5 strani)

Kot kmetijski inženir je prišel v Trst k združni organizaciji, leta 1923 pa v Gorico k Zadržni zvezi, kjer je tudi urejeval Gospodarski list. Ko pa je fašistična vlada poslala komisarja k Zvezi, ga je ta prvi dan ods'ovil, ker je odklonil, da bi v listu hvalil komisarso imenovanje. Nekaj časa se je moral ubijati za zaslužek, potem pa je stopil v uredništvo Novega lista, kot njegov gospodarski urednik in upravitelj. Ko je bil tudi ta list leta 1930 ukinjen, je z veliko žilavostjo prevzel »Vinoagrario«, katero je razvil v vodilno podjetje te stroke. To ni samo prodajalna kmetijskih potrebščin, ampak tudi zastojnska posvetovalnica za naše kmečke gospodarje.

Ing. Rustja je v povojni dobi deloval tudi kot prosvetni delavec in predsednik Prosvetne zveze. Neštevilna so njegova predavanja in strokovni spisi v različnih listih, v Sadjarju in vrtnarju, Novem listu, Kalendarjih in drugih. Izmed obsežnejših tiskanih del naj omenimo »Gospodarsko čitanje« v dveh delih, »Sadjarja«, »Travništvo«, »Kaki« (v ljubljanski založbi Kmečka knjiga).

Ob izbruhu vojne z Jugoslavijo ga je fašistična policija zaprla kot zavednega slovenskega narodnega delavca. Odpeljali so ga v tržaške ječe, nato uklenjenega v tabornišče Urbisaglio, na otoke Tremiti, pa spet v Isernijo. Ob zlomu fašizma se je vrnil v Gorico. Tu so ga pa 1943 aretirali esesovci in postavili pred vojaško sodišče, češ da je pokvaril vodovod pri svoji hiši na Kostanjevici. Naslednje leto je bil zopet v nemški ječi. Rešilo ga je znanje nemščine in posredovanje vplivnih oseb, ki so inženirja cenile kot poštenjaka, čeprav zvestega in aktivnega člana njegove narodne skupnosti.

Kot takega ga poznamo tudi mi in zato želimo, da bi bil nam in ljudstvu ohranjen še dolgo let v polni svežini svojega dela!

USPEHI IN TEZAVE SLOVENSkih PLAVALCEV

Slovenski plavalci so dosegli letos zelo lepe uspehe. »Ljubljana« je postala moštveni prvak države, posamezniki pa so se tudi odlikovali v različnih nastopih. Na državnem prvenstvu za posameznike, ki je bilo sredi septembra v Splitu, sta postavila plavača »Ljubljane« Daniel Vrhovšek in Zlata Trtnikova nova državna rekorda.

Vrhovšek je preplaval 100 m hrbtno v času 1:03,0 in je s tem za tri desetinke sekunde izboljšal svoj državni rekord iz lanskega leta, ki je bil prav tako postavljen v bazenu Zvončac v Splitu.

Trtnikova pa je perplavala 100 m prosto v času 1:05,2, kar je za 5 desetink sekunde boljše od nje-nega lanskega rekorda. Močno pa sta izboljšala slovenska rekorda Miša Souvan na 400 m mešano in to kar za 5,3 sekunde, Urban Dermastja za 2 sekundi na 200 m metuljček v hudem boju z državnim prvacom v tej disciplini Veljkom Roguščem. Vrhovšek in Trtnikova pa kljub temu nista bila posebno zadovoljna, ker se jima zdi, da bi bila lahko dosegla še boljše rezultata. Krivdo za to, da ju nista, je pripisati dejstvu, da v ljubljani ni zimskega bazena.

Slovenski plavalni šport pa ne more bistveno napredovati, dokler plavalci ne bodo dobili zimskih bazenov. Ti bi jim omogočali treniranje tudi pozimi. Zdaj pa lahko trenirajo le v toplem letnem času, kar je seveda velik minus. Tudi plavalec mora trenirati vse leto, če hoče doseči vrhunske rezultate.

Upati pa je, da bodo v kratkem zgradili v ljubljani zimski bazen. Pred leti so ga že začeli graditi, a so morali gradnjo zaradi pomanjkanja denarja ustaviti.

Izdajatelj: »Novi list« d. z. o. z. • Glavni urednik: Engelbert Besednjak • Odgovorni urednik: Drago Legiša • Tiska tiskarna »Graphis« — Trst, ulica Sv. Frančiška 20 — telefon 29-477

ŽENA IN DOM

Ne pripravajte se v javnosti!

Če bi se žene zavedale, kako grdo se je pred drugimi ljudmi pripravati z možem, bi tega nikoli ne storile. Zadnje nedeljo smo bili priče takega prizora na openskem tramvaju. Neki moški je v zadnjem hipu priteknel na tramvaj in žena ga je sprejela z zmerjanjem, ker ji je menda obljubil, da jo bo že prej počakal pri tramvaju. Pred vsemi ljudmi mu je očitala, da nikoli ne drži besede itd. Mož je bil verjetno res kriv, vendar pa je žena napravila velikansko napako, da ga je osramotila pred vsemi navzočimi in pokazala, kako odnosi vladajo med njima.

Mož, ki ima kaj ponosa, ne bo nikoli odpustil ženi takega ponižanja, tudi če ji tega ne bo vsak dan pokazal. Ne le, da se čuti užaljen in osramočen, ampak tudi žena je v njegovih očeh zelo veliko izgubila na svojem dostojanstvu. Nikakor je ne bo mogel več tako spoštovati kot prej, ker pač vidi v njej banalno in brezobzirno žensko. Na čem se bo spraševal, kako je mogoče, da jo je kdaj ljubil in kaj je vendar videl v njej. Žal mu bo, da se je poročil z njo. Tega ji ne bo v obraz povedal, razen v kakem hudem prepiru, a ta misel bo vedno glodala v njem.

Le redkokdaj bomo slišale, da bi moški v javnosti nahrulil ženo. Moškim so taki prizori zelo zoprni, medtem ko se ženske tega ne zavedajo in se ne potrudijo, da bi se obvladale, če je mož napravil kaj takega, da se jim zdi, da ga morajo obsuti z očitki. V takem primeru naj to stori doma, ko ne bo nihče slišal, niti otroci, kajti obkladati zakonskega tovariša pred otroki s psovki, očitki in obdolžitvami je prav tako strašna vzgojna napaka. Pametna žena se ne bo nikoli ponižala do zmerjanja in žaljenja svojega moža, ampak bo dobro premislila, kaj mu bo rekla, tudi če mu ima kaj očitati. Besed ni mogoče več jemati nazaj in v jezi izrečene nepremišljene besede lahko napravijo veliko in celo nepopravljivo duševno škodo.

Obzirno izrečene očitke bo mož vedno lahko odpustil, tudi če ga še tako razjezijo ali če se mu zdijo krivični. Ne more pa odpustiti brezobzirnih

žalitev in celo v javnosti, ker se dobro zaveda, da pade njegov ugled pri znancih in prijateljih, ki so priče takih neokusnih prizorov med zakoncema. Najbolj ga boli in ponižuje občutek, da ga pomilujejo zaradi take žene. Za nobenega moža pa ni hujšega kot občutek, da ga znanci pomilujejo zaradi žene. To mu pomeni, da je zavozil svoje življenje, kajti moški se po ogromni večini ne poročajo iz materialnih razlogov, da bi namreč gledali samo na denar pri nevesti, ampak iz ljubezni ali vsaj iz želje po prijetnem domu in domaćnosti. Prepirljiva, odurna žena jim razblini te sanje in jim pusti samo razočaranje. Sama pa seveda tudi nima ničesar od tega, razen jalovega zadoščenja, da je javno osramotila moža. Toda osramotila je tudi samo sebe. G. S.

Čiščenje pisarniških madežev

Če delamo v uradu, imamo neprestano opravka z uradnimi pečati, s trakovi za pisalni stroj, z zaprašenimi spisi in kopirnim papirjem. Zaradi tega si večkrat umažemo ne samo roke, ampak tudi obleko. Kao pa bomo odstranile z blaga omenjene madeže?

Madeže, katere je napravil trak za pisalni stroj, odstranimo z volnenega, svilenega in barvanega blaga z mešanico enega litra vode in 30 cm³ superoksida. Blago nato operemo v milnici in dobro splaknemo. Madeže na blagu, ki ga lahko prekuhamo, odstranimo z namakanjem v trikloretilenu, potem pa ga dobro operemo v blagi milnici.

Pečatre madeže namažemo z glicerinom in pustimo približno pol ure, nato splaknemo z zelo slano vodo. Pralno svilo natopimo v vinski kislini z dodatkom salmiaka in splaknemo v topli vodi.

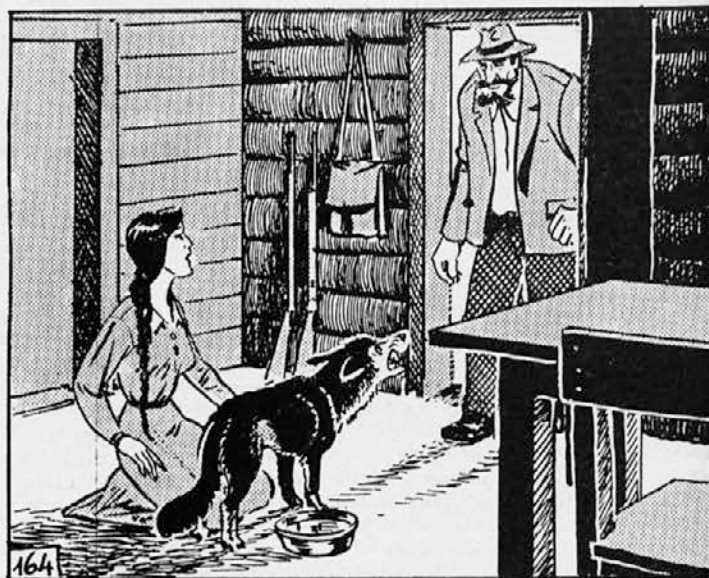
Madeže od lepil in lakov natopimo v acetonu, nato pa jih dobro operemo v milnici. Umetne svile pa smemo pomoči v aceton, ker bi sicer razpadla.

Madeže od črnila na svilenem blagu očistimo z mešanico bencina in etra. Laneno blago terja drugačen postopek. Madeže na njem čistimo s superoksidom, ki smo mu dodali malo salmiaka. Vlažna oblačila posušimo nato na soncu.

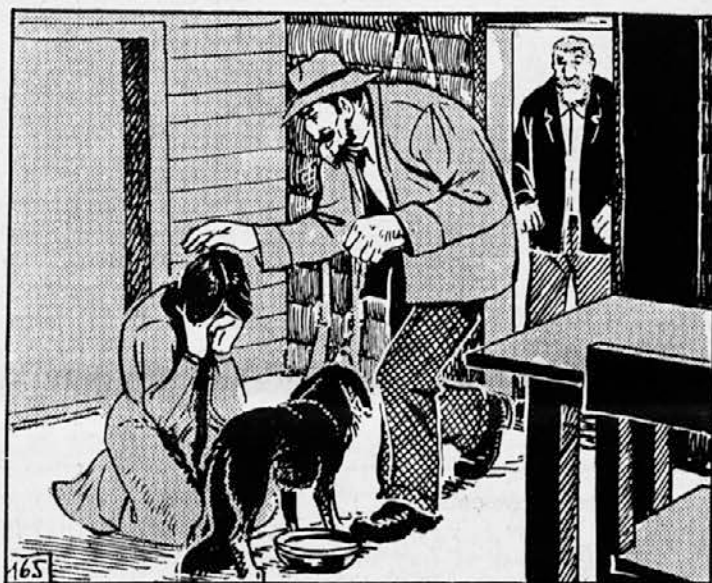
— Ondina —

163. Nepeesa se je kmalu vrnila s posodo tople vode in mehko krpico. Nežno mu je začela otirati ranjeni gobček. Niti premaknil se ni, čeprav je ob slehernem njenem dotiku vzdrltel. Se dihati si ni upal. Nepees! so oči potemnele: »Pretepal te je! S palico te je pretepal! Ta žival!« In sklonila se je z obrazom prav k njegovi glavi.

164. Takrat so se vrata odprla in na pragu je stal McTaggart. Kot da bi se v tistem trenutku Bareeju nenadoma vrnile vse moči! Skočil je iz naročja Vitke vrbe in zarenčal. »Sam vrag je v njem!« je rekel McTaggart. »Volčji izroček je. Previdna bodi, da te ne ugrizne, Ka Sakahet!«

165. Uporabil je bil ljubkovačo besedo, s katero so Indijanci klicali svoje zaročenke. Nepees! je srce hitreje utripalo. Sklonila je glavo in stisnila pesti. McTaggart pa je mislil, da se je zmedla, stopil k njej in iztegnil roko, da bi jo pobožal po lasih. Pierrot, ki ni prezrl niti imena niti McTaggartove kretnje, je na vratih prestrašen obstal.

166. Trenutek potem pa je presenečeno kriknil. Njegov glas se je pomešal z McTaggartovim stokom boječine. Baree je namreč kot strela hitro planil s tal in zasadel zobe v MacTaggartovo nogo, preden je mogel hudobnež njegov napad preprečiti s krepko brco. McTaggart se je kmalu znašel. S surovo kletvijo je potegnil svoj revolver izza pasu.

167. Nepeesa je bila hitrejša od MacTaggarta. Stekla je k Bareeju in ga dvignila v naročje. Stisnila je Bareeja k prsim in z jeznimi pogledi šibala trgovca. »Preteпали ste ga! On vas sovraži, sovraži!« je vzklivala. Bareejevi ostri zobje so bili tik ob njenem vratu. »Pusti ga!« je vzklil Pierrot, »pusti ga, ali pa te bo raztrgal!«

168. Nepeesa je še vedno ponavljala zaprepaščenemu trgovcu: »Sovraži vs, sovraži!« Potem je vzklivala očetu: »Ne, ne, on me ne bo ugriznil! Kaj ne vidiš, da je to res Baree?« Saj me je vendar branil pred njim!« »Pred menoj?« je zaškripal z zobmi McTaggart. Pierrot mu je položil roko na ramo. Olajšano je dejal: »Pustiva ju, gospod, oba sta trmastala!«